

ego

Vakantie

Ik schrijf deze regels één dag voor ik met vakantie ga, ik blijf drie weken weg, wat betekent dat ik alweer terug zal zijn als de lezer dit onder ogen krijgt. Voor wie afgunstig is, kan dat misschien een troost zijn.

Ik wil toch graag over de vakantie schrijven, hoewel ik weet dat de dienstplichtige militairen die nog geen jaar in dienst zijn ditmaal niet voor vakantie in aanmerking komen. Vakantie is namelijk een zeer kostbaar goed dat we in de afgelopen eeuw hebben verworven. Ik kan me de tijd nog best herinneren dat het overgrote deel der mensen geen of zo goed als geen vakantie had.

Ik zie het voordeel van de vakantie vooral in de kortstondige vrijheid die we daardoor verkrijgen.

Onze dagelijkse arbeid plaatst ons voortdurend in een veelomvattend net van verplichtingen. Ieder die wel eens heeft nagedacht over de mogelijkheden van de menselijke samenleving, weet dat aan deze verplichtingen niet te ontkomen is. Dat willen we ook niet, mensen zijn ingesteld op samenleven en als regel bereid de verplichtingen daarvan te aanvaarden.

Maar toch blijft de zucht naar individuele vrijheid, naar het onbekommerd je zelf kunnen zijn, gelukkig in ons werkzaam. Daardoor staan we vaak onder zware druk.

De vakantie is de tijd van de onbekommerdheid.

Natuurlijk toch ook niet helemaal. Vele mensen gaan samen met anderen op reis en zullen dan wel degelijk met de wensen en belangen van hun medereizigers moeten rekening houden. En zelfs wie er in zijn eentje op uit trekt, vindt onderweg wel weer verplichtingen waaraan hij zich niet zonder meer kan onttrekken.

Maar toch is het anders dan anders!

Dagenlang ontslagen van de noodzaak je dagelijks brood te moeten verdienen met alle verplichtingen daaraan verbonden! Voor een korte periode de erkenning van het recht op luiheid. Je raakt dan vanzelf in de stemming om met dat dagelijks brood ook de andere zorgen van je af te schudden.

Je kan gaan waar je wilt, houd je ervan dagenlang lui aan het strand te liggen, dan doe je dat, zoek je liever de koele schemering van kathedralen en musea, dan houdt ook niemand je tegen.

De wereld valt natuurlijk niet volledig van je af.

Wie niet al te egoïstisch is, zal ook in de vakantie niet vergeten dat er in de wereld miljoenen zijn voor wie het begrip vakantie geen enkele inhoud heeft en Vietnam blijft ook in deze dagen pijn doen. Daar zal wel niemand aan vakantie denken!

Maar, ondanks alles, betekent het recht op vakantie meer dan de toekenning van een aantal vrije dagen, het is de wijze erkenning dat ieder mens recht heeft op een bepaalde tijd van zorgeloosheid, van onbestemd geluk.

De idee van het recht op vakantie kon dan ook alleen ontstaan in een samenleving waarin niet de produktie of de maatschappelijke ordening de maatstaven voor het denken en handelen zijn, maar waarin de mens, met zijn vreugden en zorgen, de grond der beslissingen vormt.

Dat is alles, ook in het Westen, nog heel pril.

We mogen dankbaar zijn dat het zo geworden is, maar dat houdt wel de erkenning in dat dit geluk niet gereserveerd kan blijven voor een klein deel van de mensheid.

Maar daaraan denken we dan straks als we terugkomen.

Nu gaan we onbekommerd de vrijheid tegemoet.

Ik hoop, gesterkt door het zorgeloos ronddwalen, terug te keren in de vaderlandse samenleving.

Dat is, nu u dit leest, dus al het geval.

Zo kort duurt de vakantie!

Red.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 40 — augustus 1965
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Mw. A. C. W. B. v. d. Hage—Rens
Jan Brouwer
Ton Hartsuiker
R. v. Kamp
Henk J. Meier
G. Schuurman
B. Vuysje
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te
Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

*Nog voordat deze maand verstreken
is, begint een nieuwe jaargang van
de mensheid met het 'aap-noot-
mies'. Moeilijk. Verbijsterend zelfs,
zou je zeggen, als je de foto van
Leonard Freed ziet, die op onze
voorpagina is afgedrukt.*

Een Surinaams interview (2)

In een in het vorige nummer van EGO opgenomen interview met de heer L. F. Marte, voorzitter van de Vereniging van Surinaamse Studenten in Nederland, geeft deze lucht aan een eerlijke verontwaardiging en komt zijn kritische gezindheid tot uiting ten aanzien van de volgende onderwerpen:

1. Het Statuut. 2. De Surinaamse binnenlandse situatie. 3. De morele verplichtingen van Nederland. 4. De houding van de Nederlandse bevolking jegens Surinamers in Nederland.

Op verzoek van de redactie wil ik graag bij deze vier categorieën van problemen enkele kanttekeningen plaatsen van algemene aard.

ad. 1. De heer Marte betoogt, dat het Statuut een sta-in-de-weg is, dat het Nederlandse belang eraan ten grondslag ligt en dat het niet op gelijkheid berust, 'want toen het in werking trad, was Suriname niet soeverein.'

Het Statuut is tot stand gekomen in december 1954. Er zijn een rede van koningin Wilhelmina op 7 december 1942 en enige ronde-tafelconferenties aan voorafgegaan. Blijkens de zojuist genoemde rede was het de bedoeling een nieuwe rechtsorde voor het koninkrijk tot stand te brengen, die berustte op gelijkwaardigheid en vrijwillige aanvaarding door de deelnemers.

Het Statuut is aangegaan tussen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Het laat elk van de landen vrij in hun eigen aangelegenheden en treft een gemeenschappelijke regeling voor de defensie en voor de buitenlandse betrekkingen. Een moeilijk punt is even geweest of de vrijwillige aanvaarding nu ook betekende, dat één van de landen het Statuut zou kunnen opzeggen. In de zogenaamde 'vijf punten van Kerncamp' van 1952 werd deze vraag bevestigend beantwoord en het recht van afscheiding implicite erkend.

Ten tijde van de ronde-tafelconferentie van 1961 vroeg Suriname meer armslag bij het voeren van de buitenlandse betrekkingen. Aanvankelijk gingen de Surinaamse verlangens op dit punt zeer ver en wel in de richting van het voeren van eigen buitenlandse betrekkingen. Het Nederlandse antwoord is toen geweest, dat dit inderdaad te realiseren was, mits op basis van onafhankelijkheid. De Surinamers gaven echter te verstaan, dat zij de koninkrijksverhouding vooralsnog wilden handhaven. In onderling overleg is vervolgens besloten tot een ruime interpretatie van het Statuut, die de Surinaamse (en Antilliaanse) regeringen o.a. de gelegenheid bood eigen mensen op verschillende ambassades te hebben en hen in het algemeen een directe 'greep' op de buitenlandse betrekkingen van het koninkrijk verzekerde. Er is dus geen sprake van, dat het Statuut, zoals het er ligt, geen kwestie zou zijn van vrijwillige aanvaarding door

de drie partners, noch dat het Nederlands belang eraan ten grondslag ligt.

ad. 2. De zojuist summier geschetste Statuutverhouding toont al aan, dat Nederland niets vermog ten aanzien van de binnenlandse Surinaamse politieke situatie. Nederlandse inmenging in de Surinaamse binnenlandse aangelegenheden is uitgesloten. Ook de regering van het koninkrijk (waarin Suriname en de Nederlandse Antillen door gevolmachtigde ministers zijn vertegenwoordigd) vermog niets t.a.v. de Surinaamse binnenlandse toestanden. De koninkrijksregering houdt zich bezig met de gemeenschappelijke buitenlandse betrekkingen en de gemeenschappelijke defensie, waarin de drie partners inspraak op voet van gelijkheid verzekerd is.

Kritiek op de binnenlandse situatie van Suriname regardeert dus Paramaribo en niet Den Haag. Natuurlijk kan ik als Nederlander met de heer Marte een discussie opzetten over de aard van zijn grieven, zoals ik ook met een Belg publiekelijk van gedachte zou kunnen wisselen over het beleid van de regering te Brussel. Wel meen ik, dat zo iets niet primair op mijn weg ligt.

Ten aanzien van de opmerking, dat Suriname een marionettenregering heft, moet mij echter van het hart, dat deze regering het resultaat is van nog pas anderhalf jaar geleden in Suriname gehouden vrije, democratische en geheime verkiezingen.

ad. 3. Dat Nederland, gezien tegen de achtergrond van de vroegere koloniale verhoudingen, morele verplichtingen heeft jegens Suriname, wordt hier te lande niet ontkend. Nederland meent die verplichtingen trouwens te hebben ten aanzien van alle ontwikkelingslanden in de wereld. Of Nederland zich al in voldoende mate van die verplichting kwijt, daarover kan men natuurlijk lang twisten. Velen in den lande menen, dat er meer gedaan zou moeten worden en om te beginnen de grens van één procent van ons nationale inkomen zou moeten worden bereikt.

Vaststaat dat Nederland op het punt van financiële en ontwikkelingshulp jegens Suriname alleen welhaast evenveel presteerde als voor alle andere ontwikkelings landen tezamen via of onder auspiciën van de Verenigde Naties. Sedert de oorlog en a fortiori sedert de totstandkoming van het Statuut zijn vele honderden miljoenen guldens naar Suriname gevloeid voor welvaartsfonds, tienjarenplan en aanvullend opbouwplan, steun aan de Stichting Machinale Landbouw, overbruggingshulp, rentekwijtschelding e.d. Ik voor mij zie dat inderdaad als het nakomen van een morele verplichting en zal men er niet voor op de borst kloppen. Het is veel belangrijker, wat de Surinamers er zelf van vinden.

ad. 4. Het woord 'rassendiscriminatie' valt uit de mond van de heer Marte,

als hij spreekt over de soms door Nederlanders jegens Surinamers hier te lande ingenomen houding. Het is een heel gevoelig punt. Over het algemeen geloven wij als Nederlanders, dat wij in de boezem van ons volk niet of nauwelijks verschillen maken t.a.v. huidskleur. Als ik naar de Verenigde Staten kijk of naar sommige andere Europese landen, ben ik geneigd de stelling volmondig te onderschrijven.

Toch hebben zich b.v. in Amsterdamse openbare gelegenheden wel eens gevallen voorgedaan waarvan men zich afvroeg of het punt van de huidskleur bij de beoordeling inderdaad geen rol speelde. Voorts is het een feit dat met name hospita's nogal eens de neiging vertonen om voor gekleurde studenten de deur te sluiten. Het is voor de betrokkenen weinig relevant of dit geschiedt uit de overweging, dat er misschien scherp gekruide gerechten gekookt worden of nachtelijke feestjes gehouden. Betrokkenen zien de deur voor hun neus dichtgaan en ervaren dit als een discriminatie.

Ik zei alleen nog niet goed, wat de Nederlandse overheid hiertegen zou kunnen doen. Anderzijds zijn er ook grote, op zich zelf begrijpelijke en verklaarbare gevoeligheden aan de Surinaamse kant. Men neemt het bij voorbeeld de Nederlandse pers heel kwalijk als deze bij een misdrijf of overtreding meldt, dat het een Surinamer betreft. Het tegenargument, dat de Nederlandse dagbladen toch ook van een Amerikaan, die in een café de inventaris stukslaat, de nationaliteit noemt, overtuigt naar mijn ervaring de Surinamers niet. Hun antwoord is gewoonlijk, dat een Surinamer die een kind uit het water haalt, nooit in de krant als Surinamer pleegt te worden aangeduid.

Lastige zaken, vol voetangels en klemmen. Ik voor mij zou zeggen: laat ons niet al te gemakkelijk tot de slotsom komen, dat Nederland geen rassendiscriminatie kent. Laten wij bij alles wat we op dit punt doen, ons afvragen niet slechts of we het zelf als discriminatie zien, maar ook wat de Surinamers ervan vinden. Laat ons daarnaast begrip hebben voor de vrees dat nadrukkelijk gesignaleerde wangedragingen van enkele Surinamers zijn terugslag zouden kunnen hebben op de Surinaamse bevolkingsgroep in Nederland als zodanig.

Zo zou, wat mij betreft, de Nederlandse pers, nu blijkt dat dit gevoeligheden oproept, er in ieder geval van af kunnen stappen een Surinamer die eens ergens in de kas van zijn bedrijf mocht grijpen — iets wat in alle landen ter wereld voorkomt — ook met zoveel woorden als Surinamer aan te duiden. Dat lijkt me voor de krant een kleine moeite en voor de verstandhouding met de hier verblijvende Surinamers wellicht een grote dienst.

Rth.

Oude jazz, opnieuw beluisterd

De term 'jazz' is in de loop van een halve eeuw op zoveel uiteenlopende muziekgenres van toepassing verklaard, dat slechts een handjevol onverzagbare jazzomnivoren belangstelling en waardering kan opbrengen voor alles wat er ooit onder dat etiket is gepresenteerd.

De overgrote meerderheid van de 'jazzfans' is min of meer diepgaand betrokken bij één stijl en laat zich aan de andere jazzvormen weinig gelegen liggen. In het gunstigste geval (veelal, maar niet altijd, bij modernisten) erkent men het historische belang van de andere stijlen, maar wordt men er eenvoudig niet door geboeid. Het komt helaas ook voor dat de supporters van de jazz uit één (vaak de oudste) periode omstandig trachten te bewijzen dat alle andere stijlen niets met echte jazz te maken hebben.

De Engelsman Rex Harris onderscheidt in 'Jazz' (Pelican A 247) jazz ('gespeeld door mensen die doordrenkt waren van de mannelijke traditie van New Orleans') en swing ('het commercialisme van de jaren dertig'), maar toch erkent hij: 'veel van Henderson, Redman en Lunceford is in zijn soort goede muziek; het meeste van Ellington is uniek als een oorspronkelijke muziekvorm.' (alles op p. 168).

De Fransman Hugues Panassié laat in 'Histoire du vrai Jazz' de muziek uit de swingtijd nog als 'echte jazz' toe, maar heeft voor de bebop geen goed woord over: 'de bebop mist alle bekoorlijkheden van de jazz. De muziek van de grote jazzmusici zoals Louis Armstrong, Duke Ellington (vgl. Harris; B.V.), Fats Waller, Earl Hines, Johnny Hodges e.a. richt zich tot het hart, tot de hele menselijke natuur... De bebop kan daarentegen alleen de muziekexperts boeien door zijn technisch raffinement, maar is voor de luisteraar die door de muziek getroffen, ontroerd wil worden en die zich niet voor de technische details interesseert, afstotelijk en vervelend.' (p. 142 van de Duitse uitgave).

Opvallend is dat in het oordeel van Panassié de zuiver muzikale overwegingen bijna geheel ontbreken. Alles wat hij het predikaat 'jazz' niet waardig acht, is minderwaardige kunst en de mensen die wél van moderne jazz kunnen genieten en wél ontroerd worden door de verklankte emoties van musici als Parker, Monk en Coltrane, zijn het slachtoffer van de Grote Samenzwering tegen de jazz: 'Maar waarom, zult u tegenwerpen, heeft men alles gedaan om de bebop voor jazz te laten doorgaan? Omdat men de bebop dat etiket moest geven om het publiek, dat werkelijk van jazz begon te houden, aan te lokken. Tegelijk probeerde men de echte jazz te onderdrukken, want het was duidelijk dat, wanneer het publiek beide muzieksoorten had kunnen horen, de bebop het spel bij voorbaat verloren zou hebben.

Vanaf 1947 spande men zich enorm in om verwarring te stichten en in stand te houden.' (p. 143).

Het zal duidelijk zijn dat het belang van de jazz door zo'n betoogtrant slecht wordt gediend. Vooral in Frankrijk maar ook in andere landen, is jarenlang onnoemelijk veel papier en energie verspild aan de meestal weinig verheffende polemiek tussen puristen en modernisten. Het probleem werd pas opgelost (al zullen de Panassié-aanhangers dat nooit toegeven) toen de Franse musicoloog André Hodeir in 'Jazz, it's evolution and essence' (Black Cat Book BB-3) de jazz in al zijn vormen aan een zuiver muzikale analyse onderwierp. In de hieronder volgende beschouwing over oude jazz, naar aanleiding van de platenreeks Classic Jazz Masters, heb ik een aantal ideeën en argumenten aan Hodeirs werk ontleend. Op die manier hoop ik de buitenmuzikale emoties zoveel mogelijk te hebben geweerd uit mijn betoog over dit delicate onderwerp.

Er is over het ontstaan van de jazz als resultaat van enige tientallen jaren intensieve studie een vrij algemeen aanvaarde theorie opgebouwd, die in elk behoorlijk jazzboek keurig wordt naverdeld. Uit een aantal zeer heterogene wortels (o.a. work songs, primitieve blues, spirituals, marsen, ragtime) ontsproot in het zuiden van de VS gedurende de eerste decennia van deze eeuw een heel nieuwe muziek die, hoewel begonnen als volksmuziek van de Amerikaanse negers, al spoedig evolueerde naar een kunstvorm die ook anderen in en buiten de VS kon boeien. Geen zinnig mens zal dan ook willen ontkennen dat het opnieuw uitbrengen van opnamen uit de jaren twintig en eerder van groot historisch belang is. Het beluisteren van deze stukjes vroege jazz is eigenlijk onontbeerlijk voor goed begrip van de nieuwere jazzuitingen.

Een heel ander probleem is echter of deze muziek van veertig jaar geleden de jazzliefhebber van vandaag muzikaal nog kan boeien (daarbij ga ik dan nog voorbij aan de erbarmelijke geluidskwaliteit van deze merendeels akoestische opnamen). We moeten ons daarvoor afvragen door welke muzikale elementen de tegenwoordige jazzfan wordt agetrokken en dan in het bijzonder welke elementen als essentieel voor een jazzvertolking worden beschouwd.

Hodeir somt in zijn boek een groot aantal kenmerken op die wel vaak in de jazz voorkomen, maar die niet essentieel zijn, doordat er ook voortreffelijke jazz bestaat waarin ze ontbreken. De vorm en de sfeer van de blues zijn niet essentieel, want een subliem stuk jazz als Coleman Hawkins' *Body and Soul* mist elke bluesinvloed.

Er is geen essentieel jazzrepertoire, want er zijn honderden voorbeelden van 'typische' jazzthema's die door niet-

jazzorkesten worden gespeeld en omgekeerd hebben de jazzmusici keer op keer bewezen dat thema's uit de populaire en zelfs de klassieke muziek zich uitstekend lenen tot jazzvertolking. Individuele of collectieve improvisatie is evenmin essentieel, zoals bij voorbeeld uit vele opnamen van Duke Ellington blijkt. Er blijven ten slotte twee elementen over die samen de essentie van de jazz uitmaken: de vrije toonvorming en de swing.

Het eerste omvat de vrijheid die de jazzmusicus zich veroorlooft om uit zijn instrument de klank te halen die hij op een bepaald ogenblik als juist ervaart, zonder zich te storen aan het klassieke schoolse klankideaal. Dat betekent natuurlijk niet dat hij welbewust zover mogelijk van dat ideaal verwijderd blijft, maar eenvoudig dat hij zich het recht voorbehoudt zijn instrument op zijn eigen manier te bespelen, of hij nu zoals pianist Bill Evans naar westerse begrippen 'zeer mooi' speelt of zoals Thelonious Monk elke pianistische conventie met handen en ellebogen treedt.

Over het element swing is lange tijd nogal irrationeel gedacht, zo in de sfeer van 'dat voel je, maar daar kan je niet over praten.' Hodeir was de eerste die probeerde dit verschijnsel te analyseren, waarbij hij er de nadruk op legde dat swing een *ritmisch* fenomeen is. Heftigheid en opwindend hebben dus niets met swing te maken, een sierlijke pianosolo van John Lewis kan even sterk swingen als een rauwe saxofoon solo van een man als Roland Kirk. Hodeir somt vijf voorwaarden op waaraan voldaan moet zijn, wil er sprake zijn van swing: het juiste tempo (regelmatig, niet onspeelbaar snel of zo langzaam dat de continuïteit verloren gaat), de juiste ritmische articulatie (afwisseling van syncopen en accenten op de tel), een goede timing (wanneer de noten van een frase een fractie van een seconde te vroeg of te laat komen, is het resultaat niet swingend maar sikkies), ontspanning (een solist die een moeizame indruk maakt, zal nooit kunnen swingen) en ten slotte de vitale drang (ook wanneer de eerste vier voorwaarden vervuld zijn, kan op een mysterieuze manier de swing nog ontbreken; zelfs Hodeir kan deze vitale drang niet meer verstandelijk analyseren, muziek is ten slotte geen wiskunde).

Vanaf het allereerste begin hebben de jazzmusici de vrije toonvorming toegepast; aanvankelijk noodgedwongen, doordat ze niet in staat waren degelijk muziekonderricht te volgen, later welbewust nadat ze de grote expressiemogelijkheden van hun autodidactische speelwijze hadden ontdekt. Kunnen we zeggen dat de vrije toonvorming al door de Amerikaanse negers werd gebruikt voor er jazz was, met de swing is het juist andersom gesteld.

De eerste jazzmusici speelden waarschijnlijk wel ontspannen en vitaal genoeg, maar het ontbrak ze aan voldoende techniek om te kunnen swingen. Omstreeks 1925 hadden de beste jazzmusici zoveel vordering gemaakt, dat de swing af en toe in hun spel voelbaar werd. De grote sprong vooruit werd toen gemaakt door Louis Armstrong, die in de loop van een paar jaar de jazz zo beslissend beïnvloedde, dat we mogen veronderstellen dat er zonder hem geen volwaardige swing en zeker geen moderne jazz mogelijk zou zijn geweest. Zijn ritmische vernieuwingen werden spoedig door bijna alle jazzmusici nagevolgd en het zou tot Lester Young en Charlie Parker duren voor er iets wezenlijks werd toegevoegd aan de door Armstrong ontwikkelde ritmiek.

We zijn het sinds Armstrong bijna vanzelfsprekend gaan vinden dat goede jazz swingt, zozeer zelfs dat we wel eens dreigen te vergeten dat de swing veertig jaar geleden pas na een lange en moeizame ontwikkeling gemeengoed werd onder de jazzmusici. Wanneer ik de hieronder besproken platen niet onverdeeld gunstig beoordeel, wil dan dan ook niet zeggen dat ik geen bewondering zou hebben voor de prestaties van de eerste jazzmensen. Ik geloof alleen dat de aanwezigheid van swing sindsdien zo'n absolute voorwaarde is geworden voor het ten volle ondergaan van jazzmuziek, dat wij als luisteraars van 1965 moeilijk meer dan historische belangstelling voor deze oerjazz kunnen opbrengen.

Scott Joplin, 'ragtime pionier' (Riverside RM 8815) bevat dertien ragtimes die waarschijnlijk tussen 1899 en 1914 door componist-pianist Joplin en anderen op pianolarollen werden gezet. Ragtimes waren volledig gecomposeerde stukjes pianomuziek, meestal in rondvorm of bestaande uit een opvolging van verschillende thema's. Joplin en zijn collega's maakten druk gebruik van syncoopen, maar ze vertolkten de geschreven muziek zo strak en houten, dat er van enige swing geen sprake kon zijn. Sommige stukken maken een wat moeizame indruk, maar dat kan net zo goed aan de mechanische gebreken van de pianola liggen als aan de hoge moeilijkheidsgraad van Joplins composities. De beste stukken van de plaat (b.v. *Euphonic sounds* en de geestige *Stop-time rag* zijn ook nu nog met plezier te beluisteren, al mis je wel voortdurend de bijbehorende stomme filmklucht.

Met 'King Oliver and his Creole Jazz Band' (Riverside RM 8805) betreden we gevaarlijk terrein. Deze zestien opnamen uit 1923 zijn door de oude-stijlpuristen zo bovenmatig geprezen, dat elk kritisch geluid in hun ogen bijna heiligschennis betekent. Volgens Rex Harris zijn deze vertolkingen 'zozeer het criterium geworden voor alles wat je in collectieve improvisatie maar kan wensen...'

dat het sinds lang het allergrootste compliment is om een jazzband te vertellen dat hij net als de Oliverplaat klinkt (p. 105).

Oliver en zijn mensen (onder wie de jonge Louis Armstrong als tweede kornettist) maakten buitengewoon vitale muziek, met homogene collectieven, deels geïmproviseerd, deels leuk gearrangeerd. De soli zijn tamelijk schaars, maar musici als Johnny Dodds (klarinet), Honore Dutrey (trombone) en Lil Hardin (piano) hebben maar een paar maten solo of één break nodig om duidelijk te maken dat ze, op zich zelf aangewezen, niet verder komen dan nietszeggende, onbeholpen banaliteiten. Louis Armstrong is in *Chimes blues* even solistisch te horen en hoewel hij alleen een vaststaand thema vertolkt, bewijst hij in die paar seconden dat hij met kop en schouders boven de anderen uitsteekt. In 1923 bezat hij nog niet de virtuositeit die zijn latere opnamen klassiek zou maken, maar hij was in ritmisch opzicht al zover gevorderd, dat de swing in zijn spel de prestaties van de overigen degradeert tot goed bedoelde, maar daarom nog niet volwaardige pogingen.

'Gertrude "Ma" Rainey, mother of the blues, vol. I' (Riverside RM 8807) bevat de eerste zestien opnamen van de zangeres die haar tegenwoordige faam vooral dankt aan het feit dat ze indertijd de jonge Bessie Smith onder haar hoede nam, maar die in het begin van de jaren twintig een enorme populariteit genoot onder de negers in het zuiden van de VS. Ze haalde geen vocale waagstukken uit, maar ze wist de blues wel met grote overtuiging te vertolken. Haar teksten ademen een sfeer die wel mijlenver afstaat van de welvaartsstaat waarin wij leven, en het pleit voor haar kunnen dat ze over die kolosale barrière heen toch weet te ontroeren.

Van de instrumentale begeleiders doet kornettist Tommy Ladnier sfeervolle dingen, vooral bij het beantwoorden en aanvullen van Ma Rainey's bluesregels. De prestaties van musici als Jimmy O'Bryant (klarinet) en de Pruitt 'Twins' (banjo en gitaar) hebben de tand des tijds minder goed doorstaan, maar zij worden gelukkig meestal overschaduwd door Ma Rainey's krachtige zang.

Kornettist Bix Beiderbecke was de eerste belangrijke blanke jazzman en tevens een van de eerste musici wier leven en werk na hun dood in een sentimentele legende werden gehuld. 'The legendary Bix Beiderbecke 1924-'25' (Riverside RM 8810) vormt een uitstekende remedie tegen de verbazingwekkende overschatting waarvan het oeuvre van deze goede muzikant het slachtoffer is geworden. De plaat bevat zeventien stukken door diverse groepen onder leiding van Beiderbecke. Het niveau van Bix

begeleiders was, op schaarse uitzonderingen (trombonist Miff Mole, saxofonist Frankie Trumbauer) na, onvoorstelbaar laag. Er was in het Chicago van de jaren twintig kennelijk maar weinig voor nodig om als blanke jazzmuzikant aan het werk te komen.

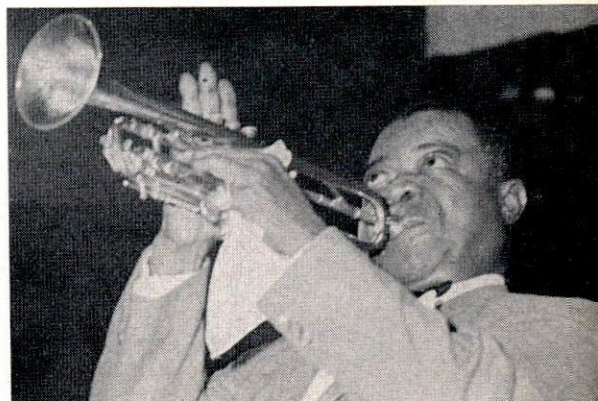
Beiderbecke zelf had een mooie toon en een zeer ontspannen frasering, maar zijn harmonische en ritmische ideeën zijn eenvoudigweg niet te vergelijken met de prestaties van Armstrong uit die periode (de vergelijking is natuurlijk unfair, maar geïmponeerd door de puristen die Bix als Armstrongs gelijke wensen te zien). Er staat één voortreffelijk stuk op de plaat, *Davenport blues* uit januari '25, waarin Beiderbecke demonstreert dat hij in de loop van '24 behoorlijke vorderingen had gemaakt (vooral het hele toonfiguurtje in den tweede break is een verrassende vondst). Maar verder kan ik dit jeugdwerk nauwelijks aanbevelen; er bestaan gelukkig veel betere Beiderbeckeplaten.

Over 'Clarence Williams, vol. I' (Riverside RM 8820) kan ik kort zijn. Williams was in de jaren twintig een actieve New-Yorkse snabbelaar die veel platensessies organiseerde en een paar goede stukken schreef (Royal garden blues, Baby won't you please come home o.a.). Deze LP bevat zestien stukjes amusementsmuziek uit '27 en '28 die op geen enkele manier nog kunnen boeien. De musici maken bijna zonder uitzondering een lusteloze indruk, waaraan de fantasieloze commercialiteit van Williams' arrangementen wel niet vreemd zal zijn. Van enige swing is dan ook helemaal geen sprake. Het is me een raadsel waarom deze historisch noch muzikaal interessante opnamen weer werden uitgebracht.

De serie platen is bijzonder fraai verpakt in uitgebreide albums met volledige discografische gegevens, curieuze illustraties en informatieve (hoewel in menig opzicht bevooroordeelde) liner-notes van prof. H. R. Rookmaaker.

BERT VUIJSJE

LOUIS ARMSTRONG... beslissende invloed...

Illustrer kwartet: (v.l.n.r.) de Rus, de Fransman, de Duitser en de Zwitser

LES BARBOUZES

parodie op de nieuwste held

Helden heeft de wereld altijd gekend, altijd nodig gehad. De mythische figuren met bovenmenselijke kracht en een I(n-telligentie) Q(otient) dat boven 150 lag, waren beelden in de ideaalspiegel die schilders, schrijvers en dichters onze maatschappij voorhielden.

Van uiterst primitieve oermensen als *Hercules* en *Tarzan* tot hypermoderne machinemensen als *Flits Gordon* en *James Bond*. Daartussen: een scala van heldenfiguren, ieder voor zijn eigen tijd in zijn eigen entourage.

Naarmate de held minder gecompliceerd werd getekend, werden zijn trekken minder individueel en veranderde hij in een stereo- of prototype.

De riddertijd inspireerde tot ridderromans, in zijn prototype scherp geparodiëerd in Cervantes' *Don Quichot* en herleefd in Walter Scotts *Ivanhoe*. De negentiende eeuw idealiseerde het robuuste natuurleven en maakte van veehouders en koeienjongens in de onont-

gonnen (Verenigde) Staten van Noord-Amerika de oppermachtige cowboyheld, die eerder zijn kogels dan zijn koeien telde. Max Brand populariseerde hem in zijn boeken en het nieuwe medium, film, maakte zich er al snel van meester. Velen zullen *High Noon* met Gary Cooper herinneren als de beste cowboyfilm. Maar het werkelijke prototype beleefde zijn hoogtepunten eerder: in de tijd van Gene Autry, Randolph Scott, Zorro en Tom Mix. Zoals elk prototype, leenden ook de cowboys zich dankbaar voor een parodie (meest recent en geslaagd in de Tsjechische film *Limonedovy Joe*).

Meest opvallende karakteristiek van de prototypeheld is het feit dat hij een standaardberoep heeft, waaraan hij echter weinig doet: de romanridder, film-cowboy of televisieadvocaat zijn meestal op zoek naar nieuwe avonturen en zelden te vinden in hun kasteel, ranch of kantoor.

Zoals de film de *natuurheld*, de *mythologische figuur*, de *ridder*, de *cowboy* en

de *gangster* tot prototypen heeft verheven, gaat hij met elke acceptabele modernere vorm van heldendom om; dus ook met de geheim agent, de spion. De naam van James Bond is hiervoor al even gevallen. Zijn drie (binnenkort volgt de vierde *Thunderball* (films zijn echter geenszins de eerste in dit genre. Dat ze het meeste succes hebben, is te danken aan twee factoren: enerzijds is de figuur van de geheim agent nu pas rijp voor popularisering en stereotypering, anderzijds is 007 de eerste scherpgetekende spion, die nauwelijks persoonlijke trekken vertoont. Persoonlijk in de zin van 'aan de acteur gebonden' of 'de mogelijkheid openlatend tot karakterontwikkeling'.

Velen zullen zich de verrukkelijke verfilmingen van Peter Cheyneys spionageromans over *Lemmy Caution* herinneren. Sterker dan de naam van Cheyneys held springt dan echter de figuur van *Eddie Constantine* naar voren. Hij werd méér dan de vertolker van een prototype: hij werd een idool-op-zichzelf, zodat hij niet meer gebonden was aan de verhalen van Cheyney; anderzijds — zodat andere acteurs in hoofdrollen van Cheyney-verhalen nooit Constantines populariteit evenaarden. Ook in Jean-Luc Godards nieuwste film, *Alpha-ville*, is Constantine Constantine.

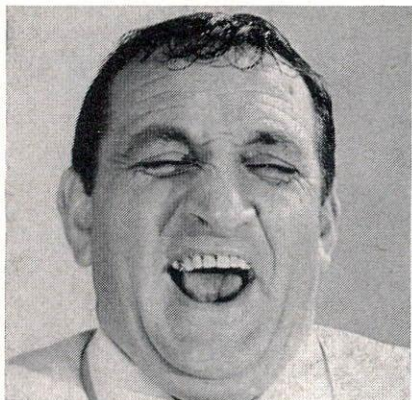
Sean Connery daarentegen zou in nieuwe Bond-verfilmingen echter — zonder veel afbreuk te doen aan de karakteristiek van 007 — vervangen kunnen worden door een andere acteur in dezelfde categorie.

Met andere woorden: de acties en handelingen van een held stemmen hem tot een prototype — niet de acteur die hem speelt.

Dat heeft regisseur Georges Lautner voortreffelijk begrepen, maar hij heeft méér gedaan. Hij heeft een typisch acteur gecombineerd met een prototype-actie: in zijn nieuwste film *Les Barbouzes* (De superman van de Geheime Dienst) zet hij de Franse acteur Lino Ventura centraal te midden van een aantal collega-helden, collega-spionnen.

'Les Barbouzes' is dan ook voor de spionagefilm geworden wat 'Limonade Joe' was voor de cowboy: een verrukkelijke parodie, die er echter zorgvuldig voor waakt *niet* te verzanden in de intellectuele trekken van de spotprent, maar een pure karikatuur blijft.

Les Barbouzes is de Frans-speelse benaming voor geheim agenten. Niet voor de superspionnen, maar voor de mannen die met kracht en vernuft allerlei snode plannen verijdelen. Hun naam is ont-

Lino Ventura als 'de superman van de Geheime Dienst'

leend aan de meest doorgestoken-kaart-vermomming van spionnen en detectives: de baard.

Lino Ventura — de Franse spion in deze film — verduidelijkt dat in de volgende monoloog: 'Eén baard is een *barbe*, twee baarden zijn *Barbus*, maar drie baarden zijn *Barbouzes* ...'

Lautner opent zijn film in sneltreinvaart. Gezocht: een invloedrijk wapenhandelaar, die later dood wordt aangetroffen in een van zijn privé-kasteeltjes in Frankrijk. De geheime diensten van Frankrijk (Lino Ventura), Duitsland (Charles Millot), Zwitserland (Bernard Blier) en de Sowjet-Unie (Francis Blanche) zitten achter hem aan.

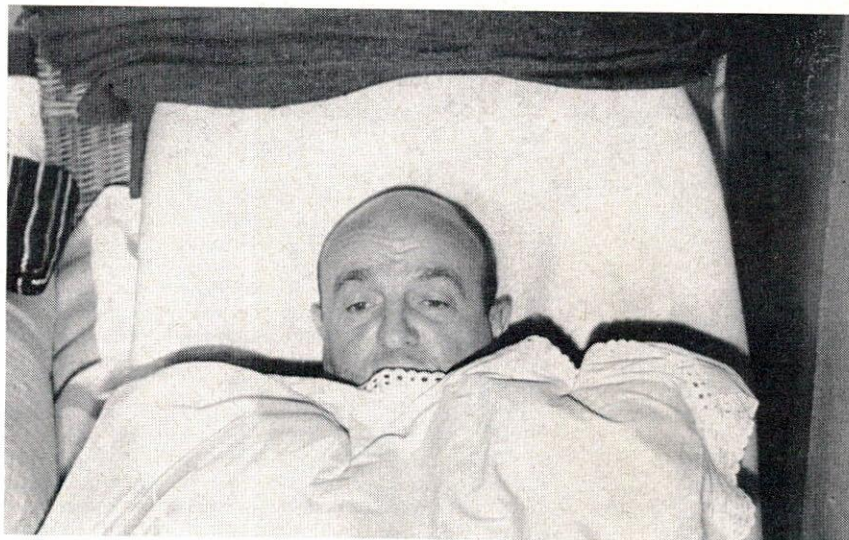
'Kameraad-spion' Wasiljew

Als ze hem vinden, ontstaat op zijn kasteel in Duitsland — om en nabij zijn aantrekkelijke jonge weduwe — een strijd om de nalatenschap. Maar niet alleen de Franse, Duitse, Zwitserse en Russische geheime diensten zitten erachteraan. Dit kwartet is zo op elkaar ingespeeld, dat ze een hecht front vormen tegen niet-Europese indringers: de met dollars zwaaiende O'Brien (Jess Hahn) en de Japanse Chinezen (of Chinese Japanners).

Het verhaal navertellen is onbegonnen werk: het bestaat uit tientallen (nee honderden) kleine vondsten en episodes

Bernard Blier als 'pastoor-spion' Cafarelli

waarin Lautner enerzijds de niets vermoedende sensatiezoekers aangenaam bezighoudt en anderzijds de op-parodie-gespitste kijker van spanning in schaterlach gooit.

De meest onwaarschijnlijke situaties — die bij serieuze helden als James-007-Bond doodernstig worden behandeld — worden hier tot in het extreme doorgetrokken, zodat er méér actie in deze film zit dan in tien Bonds, maar ook meer luchthartigheid, meer ironie en (ondanks alle afstand die Lautner neemt) meer spanning.

De manieren waarop de rivalen elkaar om zeep hopen (maar niet écht hopen) te brengen, de kunsten die ze uithalen om elkaar dwars te zitten, de bochten waarin ze zich wringen om de anderen af te luisteren, de strijd die ze gezamenlijk aanbinden tegen niet-Europese 'indringers', de manier waarop ze (alle vier op hun eigen manier) in opdracht van hun chefs de weduwe het hof maken, de achtervolgingen, de steeds terugkerende figuur van O'Brien, de symbolische 'vloedgolf' van Japanners-Chinezen... dat alles (en nog veel meer) maakt *Les Barbouzes* tot een verrukkelijke, ontspannende en toch spannende film.

Lautner heeft — nog voor de spionage-rage in de film goed en wel op gang is — al de parodie geleverd die elke stereotypie van 'de spion' in zijn hemd zet. Dat is niet alleen vermakelijk, verfrissend en ontspannend, maar ook nuttig.

HENK J. MEIER

Medeweten en medezeggenschap in de strijdkrachten

In een vorig nummer kondigden wij aan dat we wat nader willen ingaan op de verhouding burger-militair. Toen reeds schreven wij, dat ons daarbij de plaats van de dienstplichtige militair essentieel leek.

We zijn daarom verheugd deze publikaties te kunnen beginnen met een artikel van de majoors L. M. B. Buissink en J. Vierkant, dat juist handelt over dit probleem.

We stellen ons voor nog meer artikelen te publiceren. Reacties van lezers op dit onderwerp zullen ook welkom zijn. Red.

De ontwikkelingen in de samenleving op het gebied van wetenschap en techniek in de laatste tientallen jaren hebben een grote invloed gehad op de beleidsvoering in de onderneming.

Niet alleen als gevolg daarvan moest de structuur van de organisatie worden aangepast aan de eisen des tijds, maar ook de mens zelf in die organisatie zocht naar nieuwe methoden van menselijke samenwerking. Wellicht is het zelfs zo, dat het begrip samenwerking pas sedert kort zijn werkelijke inhoud gekregen heeft. De — vooral technische — ontwikkelingen moesten noodzakelijkerwijs leiden tot verregaande specialisatie en dit dwingt tot samenwerking.

In dit verband kan geconstateerd worden, dat het oude begrip leiding geven is geëvolueerd van 'beheersen en het beter kunnen' tot 'de kunst (of kunde) van het coördineren van specialistische werkzaamheden'. Nu veronderstelt samenwerking teamverband en dit wordt op zijn beurt bevorderd door medeweten en medezeggenschap.

Onder medeweten wordt dan verstaan 'het bekend zijn met wat gaat gebeuren' en onder medezeggenschap 'een stem in het kapittel hebben'.

Medeweten houdt dus in, dat het individu minder of in het geheel niet verantwoordelijk is voor het uiteindelijke resultaat terwijl medezeggenschap het gedeeltelijk of geheel medeverantwoordelijk-zijn inhoudt. Doordat de organisaties de neiging hebben steeds groter te worden, neemt de kans toe dat het individu dat uitvoerende arbeid verricht, vervreemdt van het organisatiedoel. M. a. w. de zin van de inspanning van de werkers op het laagste niveau wordt steeds minder zichtbaar voor hen zelf. Of wel hun motivatie (drijfveren, beweegredenen om iets te doen) wordt steeds minder of onduidelijker.

Deze motivatie kan versterkt worden door medeweten, waardoor men zijn eigen arbeid duidelijker kan zien in het

raam van het grote geheel. Door medezeggenschap echter nog meer, doordat de belangrijkheid van de eigen arbeid en eigen geestelijke inbreng wordt onderstreept. Vooral dit laatste geeft ook meer plezier in het werk, doordat hierin de erkenning en waardering van het individu tot uitdrukking komt.

Naast de bovengeschetste ontwikkelingen kunnen we dezelfde periode wel noemen: de periode van de herontdekking en herwaardering van de mens als individu en als lid van de samenleving. Hierbij werd de mondigheid van de mens onderschreven en de noodzaak van zelfbewustzijn aangetoond.

Dan dient echter het werk, waarin een groot en belangrijk deel van zijn leven gelegen is, te appelleren aan de mogelijkheden van het individu. Medeweten en medezeggenschap kunnen dit bevorderen.

In het bovenstaande zijn een aantal argumenten opgesomd die, zowel voor het individu als voor de onderneming, aantonen van hoeveel belang medeweten en medezeggenschap zijn.

De mate van medeweten en medezeggenschap dient nog nader onder de loep genomen te worden. Deze is van een groot aantal factoren afhankelijk o.a. aard, en doelstelling van de onderneming, de hoogte van het niveau in de onderneming, persoonlijke geaardheid en beschikbare tijd. In het algemeen is hij dus afhankelijk van de situatie.

Om nu tot de kern van dit artikel te komen, nl. 'medeweten en medezeggenschap in de strijdkrachten' is het van belang na te gaan wat de invloed van de technische en maatschappelijke ontwikkelingen op de militaire organisatie is geweest. Het is duidelijk, dat de ontwikkelingen op technisch en wetenschappelijk gebied ook daar geleid hebben tot een nog steeds verder gaande specialisatie. Ook daar zien we de behoefte aan samenwerking groeien.

Nu zijn velen in deze organisatie, 75 pct., onvrijwillig hierin opgenomen, waardoor de vervreemding van het organisatiedoel door hen die belast zijn met de uitvoerende arbeid, nog sterker is dan bij de civiele grote organisatie.

De omstandigheid dat het doel niet scherp omlind, niet zo zichtbaar is als bij andere organisaties werkt daarbij als versterkende factor.

In de praktijk blijkt dan ook, dat er een grote behoefte aan motiverende factoren is.

De erkenning van de mondigheid van het individu, met als gevolg een nieuwe mensbenadering en het noodzakelijkerwijs daaraan tegemoetkomen, heeft in verschillende opzichten al tot aanpassing van reglementen, voorschriften en procedures geleid (militaire strafrecht, het georganiseerde overleg, etc.), maar bovenal tot aanpassing van de leiding-

gevende activiteiten. De mogelijkheden om deze mondigheid tot zijn recht te laten komen zijn echter bij lange na niet uitgeput.

Ook in de militaire organisatie zullen medeweten en medezeggenschap onmisbare motiverende factoren zijn, waaraan zoals boven is geschetst, zo'n grote behoefte bestaat.

Eerder hebben we reeds gesteld, dat de mate van medeweten en medezeggenschap afhankelijk is van de situatie. Nu vinden de werkzaamheden in de militaire organisatie plaats tegen de achtergrond van twee totaal verschillende situaties, nl. vreedstijd en oorlogstijd. Overgang van de ene situatie naar de andere moet op korte termijn mogelijk zijn. Het verschil in deze twee situaties ligt hierin, dat in vreedstijd gelegenheid en tijd aanwezig zijn om door medeweten en medezeggenschap de zo moeilijke motivatie op te bouwen. In oorlogstijd zal dit minder het geval zijn, veelal zal dan gewerkt moeten worden in noodsituaties. De motivatie in oorlogstijd zal overigens ook gemakkelijker ontstaan onder de druk van de omstandigheden.

Derhalve zullen in oorlogstijd medeweten en medezeggenschap als motivatie bevorderende factoren in veel minder sterke mate dan in vreedstijd nodig zijn. Toch moet, om in onoverzichtelijke situaties snel tot de gewenste resultaten te kunnen komen, een ieder tot op het laagste niveau op de hoogte zijn van het doel dat de leiding voor ogen heeft. Zelfs kunnen dergelijke situaties, vooral als het gaat om de methoden die gevolgd zullen worden, medezeggenschap vereisen.

Een bekende uitdrukking zegt: vertelt de man wat te doen, maar laat hem zoveel mogelijk vrij in hoe het te doen. Het spreekt vanzelf dat het niet altijd nodig is, dat het laagste niveau volledig en tot in de details het hoe en waarom weet van de hoogste niveaus. Daarvoor liggen de niveaus in de grote militaire organisatie te ver uiteen. Medeweten en medezeggenschap moeten beperkt blijven tot het niveau waarop men inzicht in de situatie en de mogelijkheden kan hebben.

Gezien het specifieke karakter van de militaire organisatie, zijn andere beperkingen: de eis tot geheimhouding en de persoonlijke verantwoordelijkheid van de commandant. Dit laatste als gevolg van het feit dat er nog steeds geen oplossing is gevonden — en mogelijk ook nooit gevonden zal worden — voor de militaire doctrine, dat de commandant alleen en persoonlijk verantwoordelijk is voor alles wat zijn eenheid doet of na laat te doen. Noch het onvoldoende in-

Vervolg op pagina 9

Twee bundels van K. Schippers

Poëzie bespreken op school in klassikaal verband, erover praten in kleine kring, of over poëzie nadenken, geheel alleen, gaf, en geeft nog, veelal de vraag: Wat bedoelt de dichter? Een antwoord hierop ontstaat steeds moeilijk. Opmerkingen die een 'oplossing' lijken te geven, brengen de lezer niet dichterbij, maar verder van de poëzie af, laten hem op z'n minst wat verward achter.

De, bijna als vanzelfsprekend uit het gedicht ontstane, discussies over begrippen en termen zoals bij voorbeeld inspiratie, (goddelijke) bezieling, typische dichterschap, etc., zijn daarbij opvallend. Komt men ten slotte toch tot een antwoord, dan blijkt dat een *eigen* antwoord te zijn. Nl. afwijkend van wat de ander vindt, of wel afwijkend van wat de ander ervaren heeft. Bij de één blijkt regel drie tot en met zeven centraal te zijn, bij de ander daarentegen de twee slotregels, bij weer een ander is uit het hele gedicht slechts één woord blijven hangen, overgekomen.

Wie heeft gelijk? Niemand en allen. De 'niemand' in dit verband: De persoon die denkt dat de bedoeling van de dichter volledig te formuleren zou zijn. De 'allen', de lezers met hun, halve, maar voor hen zelf vaak bevredigende antwoorden.

De oorzaak van deze wat gecompliceerde toestand ligt m.i. bij de dichter, zijn gedicht, zowel als bij de lezer. Het gedicht met bij voorbeeld met de van de

omgangstaal afwijkende beelden, de lezer met naast zijn drang tot (uiterst) begrip, zijn ongeduld. Met andere woorden, de moeite die men heeft om de eerder genoemde bevrediging nu maar voorlopig te accepteren. Kan men dit, dan blijkt bij herlezing, vooral ook herbeleving van en bij zich zelf, het bevredigingsmoment een volledigheid in zich te dragen. Overigens, het zij herhaald, zonder dat dit gevoel parallel hoeft te lopen met de bedoeling van de dichter.

Immers een niet te verwaarlozen factor blijft, dat de dichter zelf lang niet altijd weet wat hij bedoelt, bedoeld heeft. Bepaalde woorden, regels zijn er, maar het waarom is ook voor de dichter vaak moeilijk te onderkennen. Hij verschilt hierin niet van de lezer die niet kan zeggen waarom die regel, dat woord, dat gedeelte, hem geraakt heeft. Bij beiden, bij dichter zowel als lezer, is iets onbewust mee (boven) gekomen, mee gaan spreken. Daarop verder in te gaan is zinloos, vergalt alleen maar een beleving die toch niet onder woorden te brengen is.

Een dergelijke inleiding over woorden, begrippen, vragen, (niet) antwoorden, een gecompliceerde dichter-lezer-relatie, waarom, ja waarom, bij de bespreking van de bundels *De waarheid als De koe* en *Een klok en profil* van de negenentwintigjarige dichter K. Schippers? Omdat deze gedichtenbundels poëzie bevatten. Ter verduidelijking, uit *De waarheid als De Koe* (pag. 23):

In het park

*Niet de agent met de fiets
hij staat bij het blauw theehuis
niet de man bij de vijver
wat hij ziet weet ik niet
ook niet de vrouw met de kinderwagen
die in deze richting loopt
maar de oude man op de bank
en ik op de andere bank
wij kijken beiden
hoe mijn tapijt van broodkruimels
een tapijt van mussen wordt*

Of, uit *Een klok en profil* (pag. 10):

No, no nanette

*Tea for two heeft voor de oorlog
iets voor mijn vader gedaan.
En ook voor mij.
Hij liep langzaam om
het langer uit een huis
te kunnen horen
en miste zo lijn 2.
In de volgende zat mijn moeder.*

Het lijkt in een poëziekritiek vrij overbodig om te zeggen dat je het over poëzie hebt. Toch geschiedde dat hiervoor. Rede daartoe is dat de gedichten van K. Schippers niets hebben van wat men van een gedicht verwacht. Vast(e) (geroeste) maatstaven zijn niet te hanteren. Bij voorbeeld niet ten aanzien van rijm en versvorm. Beide bundels

doorlezend, kan men dat onmiddellijk checken. De ernstige, bijna zware levensproblematiek die men zich van vroeger dichters zal herinneren, en waaraan men dientengevolge gewend is geraakt, vindt men bij K. Schippers evenmin. Dat wil zeggen, niet bij eerste lezing. En daarna dan?

De gemaakte beperking en gestelde vragen hangen samen met de opmerking dat de onderhavige bundels inderdaad poëzie bevatten. Poëzie dan te verstaan als een samengetrokken weergave van gedachten en/of gevoelens die niet alleen des dichters zijn, maar een weergave die kan overspringen op de lezer, omdat zij elementen bevat die ons op ons zelf drukken, ons zelf doen her- en onderkennen. En dit niet alleen op momenten van uiterste liefde, dood, geboorte, maar juist in de tot een sleur geworden alledaagsheid.

Ter illustratie, uit *De waarheid als De Koe* (pag. 26):

De voorbijgaande tijd

*Het is zondag drie minuten over twee
En ik drink een kopje thee*

*Een manier die ik heb genomen
Om dit minuutje door te komen*

Of uit *Een klok en profil* (pag. 19):

The Beatles

*George Harrison
John Lennon
Paul McCarthy
Ringo Starr*

Naast het theedrinken en de Beatles, kan men in de bundels van K. Schippers o.m. nog lezen over Soraya, spelende kinderen aan het strand, naar Ierland vliegen, over rij 10 stoel 7 (in de bioscoop), het liften van Amsterdam naar Den Haag, hartenjagen (het kaartspel), armbanden van snoep, de opening van het visseizoen, glazen door de ober halfvol geschonken, Stan Laurel, de regen, de regenjas, etc.

Gelijk uit de opsomming moge blijken, schrijft K. Schippers inderdaad over alledaagse mensen, situaties, handelingen en gebeurtenissen. De toegang tot de poëzie van K. Schippers is daardoor dan ook beslist niet moeilijk. Men zou de gedichten zelf hebben kunnen schrijven, of zeer binnenkort gaan schrijven. Doet men dat ook werkelijk, dan zal men vermoedelijk zeer snel ontdekken, dat het toch niet zo gemakkelijk is. Dit doordat ook ten aanzien van de poëzie van K. Schippers geldt: Lees maar, er staat niet wat er staat. Het wezenlijke dat poëzie m.i. steeds moet bevatten, ontbreekt nl. evenmin bij Schippers. Ook al verwacht men het niet in dergelijke gewone poëzie. Zó gewoon dat men dikwijls reeds vergeten is dat men zelf de regels, de handeling, bij herhaling vericht. Zo veelvuldig dat men niet meer

Vervolg op pagina 10

Medeweten en medezeggenschap

Vervolg van pagina 8

zicht hebben in de situatie noch de geheimhouding noch de persoonlijke verantwoordelijkheid zullen mogen worden aangegrepen door de leider om een verantwoord medeweten en medezeggenschap tot een minimum te reduceren. Een ieder zij zich bewust, dat het volkomen menselijk is om op deze wijze de gemakkelijkste weg te kiezen!

Concluderende zal medeweten, uiteraard afhankelijk van het niveau, ieder individu in de organisatie duidelijk voor ogen stellen waar het om gaat en hem de bereidheid kunnen geven mede het gestelde doel na te streven. Medezeggenschap, daarenboven, voor zover dit in de situatie mogelijk is, zal hem tevens het gevoel geven medeverantwoordelijk te zijn voor het bereiken van dit doel. Zo zullen medeweten en medezeggenschap, ondanks alle beperkingen, meewerken aan het sneller en efficiënter bereiken van betere resultaten.

Medeweten en medezeggenschap maken de ondergeschikte tot medewerker!

keerde mijn wagen onder de breed uitwaaiende takken van de iepen.

Voor haar uit beklom ik de trappen, deed de deur van mijn bijna steriel uitzijnde zolder open en liet haar binnen.

— Heb je trek in koffie? vroeg ik.

— Graag, maar laat mij dat maar even doen, ik vind het wel.

Ze duwde me in een stoel en begon in het kleine keukentje te rommelen met koffie en kommen.

— Zwart? riep ze, of ben je geen francofiel?

— Ja, doe maar.

Even later kwam ze de kamer in met een blad vol kommen en meer van die dingen die dan de gezelligheid heten te bevorderen.

— Je woont hier bijzonder fijn, zei ze. Hoe kom je aan zo'n zolder?

— Relaties, die helpen een mens vooruit in de wereld.

Ze stond op om een reproductie van Mondriaan te bekijken, liep de kamers door, moest alles weten en zien.

— Wat doe je voor je brood?

— Niets, ik leef van de wind en studeer zo nu en dan wat.

— Wat dan? Je maakt mij niet wijs, dat je niets uitvoert.

— Binnenhuisarchitectuur.

Na een tijd kwam ze naast me zitten en zei, dat ze slaap had. Ik wees haar mijn bed en ging zelf op 't atelier slapen.

Een grote joelende menigte achtervolgde me. Ik rende, maar kwam niet vooruit. Als uitstel van executie strooide ik centen, maar na enkele ogenblikken waren ze weer vlak achter me. Ik zag de moordlust van hun verwrongen gezichten druipen. Ik heb het niet gedaan, riep ik. It wasn't me.

Ik voelde een hand die mijn hoofd omdraaide. Voorzichtig kierde ik mijn ogen open, reeds wetend dat een flinkerend mes mij zou wachten. Het was echter een priemende zonnestraal die mijn oog trof. Snel sloot ik ze weer.

— Wat is er, hoorde ik een meisjesstem vragen. Verbaasd gingen mijn gedachten terug naar de vorige avond; natuurlijk, dacht ik, het feest.

Ik opende mijn ogen en zag Katja over mij heen gebogen staan.

— Je huilde, zei ze. Heb je gedroomd?

— Ik weet het niet, loog ik. Ze liep de keuken in en kwam terug met een kop koffie. Voor de schrik, zoals ze zei. Ze was op de grond gaan zitten en gaf me een sigaret. Ik deed een paar trekken, kroop uit mijn slaapzak en liep de kamer in. Knop omdraaien en na enkele ogenblikken klonk Miles Davis door de kamer. Katja zat op het bed, ik ging op de grond naast haar zitten. Ze boog zich voorover.

— Zeg eens, dat je me lief vindt, fluisterde ze.

— Heel lief zelfs.

Zo kwam Katja in mijn leven. We leer-

den elkaar beter kennen op feesten en andere meetings, we gingen samen naar nachtconcerten, films en musea. We werden onafscheidelijk en dus was het bijna vanzelfsprekend dat ze op een goede dag bij mij kwam wonen. Overdag liep ze colleges en 's avonds had ze nu en dan een baantje.

Tijdens een of ander feest zei ze voor het eerst, dat ze van me hield. Nu zijn dat dingen die de mensen nogal vlug zeggen, maar ik voelde, dat ze het werkelijk meende.

We bleven niet al te lang, vervuld als we waren van de dingen die we elkaar gezegd hadden. Thuis nam ze mijn hoofd in haar handen en kustte me.

— Heet je eigenlijk wel Tim?

— Natuurlijk, waarom zou mijn pa ook niet eens origineel mogen zijn? Ze liet mij los, maakte een paar wervelende balletpassen, liet zich op het bed vallen. Ik liep op haar toe na een plaat van Sheila Jordan opgezet te hebben. Ze stak een gracieuze arm omhoog en trok me neer.

— Je houdt van me, zeg het eens, vroeg ze.

— Ja.

Ze wendde haar hoofd af.

— Zeg het dan.

— Ik bemin je teder, de tout mon coeur pour toute ma vie. Zo goed?

— Malle, weet je nooit ernstig te zijn?

— Welnee, het leven is een feest, iedere dag weer.

Ik stond op, draaide de plaat en kustte voorzichtig haar neus. Ze drukte zich tegen me aan, haar adem floot langs mijn oren.

— Ton amour est triste, si le vent te fait peur, fluisterde ik.

Ze gleed van het bed, liet in een vloeiende beweging haar lee van haar heup zakken en stond even later als een fata morgana voor me.

— Brr, zei ze, wat is het koud zo.

Ze dook op het bed, trok de dekens over haar heen.

— Durf je niet dichtbij te komen?

Ze keek me uitdagend aan, maar haar ogen waren donker van eenzaamheid. Ze zocht met haar tong een bres in de Atlantik-Wall van mijn tanden en schoof toen ze die gevonden had het puntje van haar tong met een onverwachte hevigheid langs mijn verhemelte.

We waren volkomen één, gleden weg op de golven van onze liefde, waren zachte dieren, konden geen woorden vinden om te zeggen wat we wilden... Tijdens het 'make a lonely man happy' kwamen de eerste kreetjes uit haar verstikte keel. Ze huilde.

Later — veel later of was het maar kort daarna? — werd ik wakker. Haar hoofd lag in mijn elleboog. Het zout van haar tranen had glinsterende sporen op haar gezicht achtergelaten. Ze glimlachte in haar slaap. Ik kustte haar zacht en zei:

— Crazy man, ze is waanzinnig lief.

APUL

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

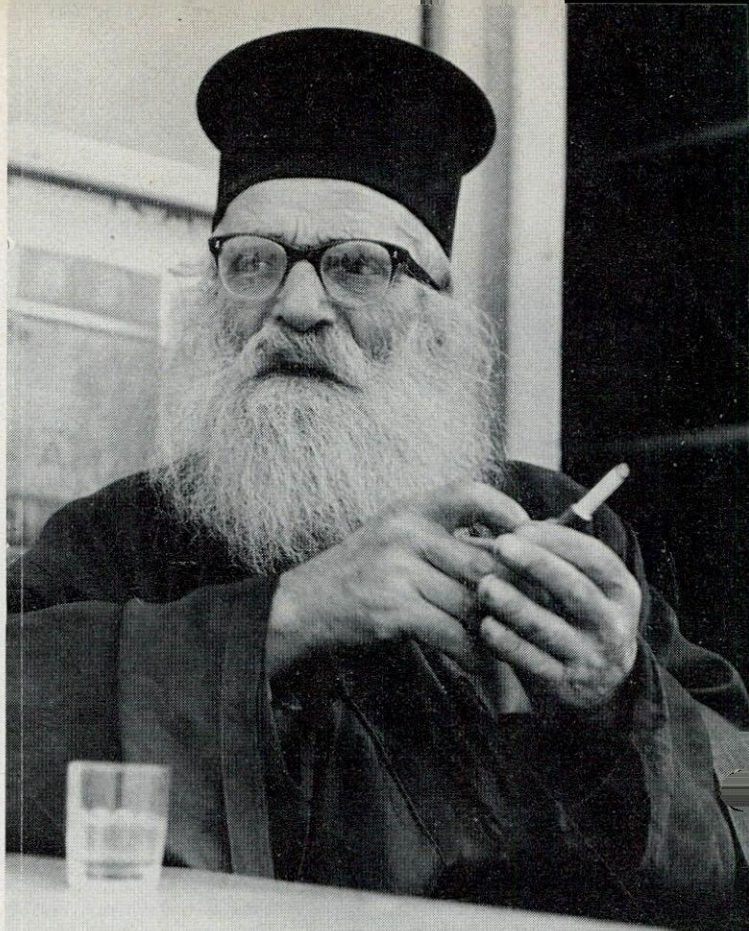
Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

GRIEKENLAND

Griekenland is nog net niet door de toeristenstroom besmet. Het is een heerlijk land om er een vakantie door te brengen. Hier laat men een buitenlander nog trots een kapel of een ander bouwwerk zien zonder dat men daar geld voor verlangt. De vissersdorpjes zijn nog niet veranderd; men ziet er geen buitenlandse opschriften als 'Zimmer frei' en 'English tea'. Men moet er alles zelf ontdekken, de Grieken willen de vreemdelingen daarbij graag helpen, want Grieken zijn gastvrij.

Het is een arm land. Ogen-schijnlijk lijdt de Griek daar niet onder. Misschien komt dat ook door het klimaat, dat bijna altijd zonnig is. Grieken kunnen urenlang op terrassen zitten nietsdoen. Stof om over te praten is er altijd wel. In dit prachtige land, waar alles op z'n gemak gaat, kan men zich nauwelijks voorstellen, dat de voorvaders zulk een actief en vooruitdenkend volk zijn geweest. Tom Weerheijm toont op deze pagina zijn ontmoetingen met het Griekenland van NU.

